

LS 0044

Valter Berkman: Det var mycket för många sten!

Lennart Setterdahl: Det var stenigt?

Valter: Ja. På en liten kulle - det var många, många stenar! Pappa han tyckte inte om stenar.

L: Så han klagade på det?

Valter: Å, han kunde - när han 'klagte stenar - han tyckte inte 'öm det!

Lennart Setterdahl: Så Anders Johan Björkman beslutade sig för att flytta med hela sin familj upp till New Sweden, Alldeles intill Coupland. Och flyttning blev det, på själva julafton.

L: Så de flyttade ut på den här slätten -

Valter: 'Ho grät! 'Ho grät!

L: Jaså, gjorde hon det?

Valter: 'Ho grät! Det 'sulle bli 'flöttning just lite innan jul! Och så juldagen! Så satt vi ensamt i 'en lita köja' här, ser Du.

L: Jaa.

Valter: Och det regnade; och regnade, och regnade! Du vet; hur vädret är när det regnar och regnar. Och bara 'mudd mudd mudd, inga vägar, ser Du! Bara 'mudd! Det var allt! Du kunde inte - Om Du tog ett hjul och rulla så - Du kom ingenstans!

L: Inte det.

Valter: No, då fick de rida, på en häst.

L: Det fanns inga vägar?

Valter: No no.

Bra mycket gjorde de. De sprang och 'di hjälpte - skänkte. Yeh. Oh, My Goodness! Vi hade ett negerhus inte så långt ifrån, det var ett pass där. Så var det ett litet negerhus. Och de ledde negerfångar där, det var den tiden 'di plockade bomull. Så hade en negergumma, 'ho hade 'plöckat bomull och då stanna pappa där när 'di 'köm hem ifrån fielden med sin vagn, till väga hennes bomull därute. Jag var här hemma i huset. Du ser; Jag har vitt hår. Och När jag var liten var det precis Kritvitt! Well. Jag var liten och dummer. Jag var inne i huset här, ser Du och 'di var därute och vägde bomull. Pappa och de vägde hennes bomull. Och jag hade inte bättre vett, ser Du, än att jag sprang ut, barhuvad, i mörkret, ser Du. "Ska Du springa till 'döm"! Min bror han satt upp i vagnen men 'di börjte. De gick som ett 'skött'. Bägge två skälld! Bägge två på en gång! Och Han satt där! Han var en väldig karl, han var stor till växten han! Han var likt min mors 'sida. Han var inte lik - som Martin och jag är 'kört. Utan

min bror heter Robert. Han var stor. Han var kommen från mors 'sia, ser Du! Så han var stark!
Och 'mulera, 'di skällte. Och han lät 'mulera gå, så fort 'di 'kunne gå!

L: Det är Valter Berkman; Coupland, Texas, som sitter och berättar för mig, i ett hus, på samma ställe där hans mamma en gång satt och grät över en julhelg, som nog aldrig Valter kommer att glömma. Hans minnesgalleri är gott. Sorg som glädje spelar ingen roll. Han har lagt det på minnet.

Johan Valter Berkman var född den 8 april 1889 i Decker, Texas. Och hans far, Anders Johan Björkman, som i Sverige hette Gustavsson, var född 1862 i Barkeryd och kom till Förenta Staterna 1881 och enligt kyrkoboken till Lund, Texas.

Modern hette Stina Katarina Jonsson och hon var född 1865 i Järnsnäs församling, i Småland. Hon kom till Förenta Staterna 1883, antagligen till Round Rock, Texas.

Vi ska också, under intervjuens gång, möta Valters broder Martin Theodore Berkman. Han var född den 26 juli 1907, i New Sweden, Texas.

Valter: Texas var det första.

L: Det var det första Texas ja.

Valter: Yes, de 'köm till Texas.

L: Och vilket år?

Valter: Å, det kan jag inte minnas!

L: Men Ni var inte född då.

Valter: No, no. Så det var ... Det var i 1800. Vi är i 1900 nu.

L: Ja.

Valter: 1800 kom 'di hit nån gång.

L: Ja. Var mor och far gifta då när de kom, eller?

Valter: No no no. De möttes allt här. De kände inte igen varandra.

L: Nej. Så; Er mor, var hon född i Småland också?

Valter: Yeh, det var 'di. Men det ett stycke ifrån varandra!

L: Var kom de någonstans? Kom de hit till New Sweden, eller?

Valter: Round rock! 'Köm mi - Min mor 'köm till Round Rock -

L: Jaha.

Valter: för hon kände igen folk där!

L: På så vis ja.

Valter: Ja. Så 'di kände igen folk, så 'di landade i Round Rock. Men pappa, han 'köm direkt till Austin, det är jag säker på han gjorde first. Björkman levde i Austin, en uncle där. Så, jag är shure på det.

L: Han hette inte Björkman när han kom hit över?

Valter: No. Han hette Gustavsson!

L: Och så fick han namnet Björkman. Hur kom det sig att han

Valter: För att de var för många Gustavssöner, in Austin.

L: Det var så många.

Valter: Det var många Gustavssöner, men Björkmans det var just några av dem så han tog sin onkels namn. Det var rätt! Det var all right!

L: Och han hade en farbror här i Austin, som han kom till?

Valter: Va?

L: Han hade en farbror här, som han kom till?

Valter: ja, en onkel. Ja en farbror. Det är farbror, det.

L: Och denne farbror hade kommit flera år tidigare då än Er far?

Valter: No. Let me see. Mor kom lite efter.

L: Ja, men, alltså; Er farbror? Hade han varit här innan ett tag?

Valter: Å, han hade varit här bra länge då. Så; han var allaredan lantägare!

L: Sedär ja!

Valter: Yeh! Han hade 200 acre av det finaste land Du må tänka Dig!

L: Var någonstans?

Valter: (?).

Martin: Colorado (?).

L: Ja, intill Austin?

Martin: Nära Austin.

L: Jaa, sedär ja.

Valter: Och en finer plats!

L: Ja, så han hade lyckats bra då!

Valter: Å! Han hade - Han hade 'et bra, min far - pappa - far- Han hade det bra, riktigt bra!

L: Så Din far, han arbetade åt den här farbrorn?

Valter: Oh yes. Han arbetade lite grand och sedan vet jag inte Var han arbetade för 'någon' andra. Men ville heller arbeta sig själv! Vara sig själv bas! Han kunde inte arbeta åt andra, no! intet alls! Så fort han kunde så köpte han sig en liten bit land.

L: Han sparade ihop pengar då och köpte -

Martin: Köpte land i Decker, Texas.

L: Före Maynor, eller?

Martin: Ja, Decker, Texas. Du vet, det är en metodistkyrka där.

L: Jaja.

Martin: Du kanske har vart där.

L: Ja just det!

Martin: Så där han köpte sitt farm. Och sen köpte han här, köpte han ut här.

L: Ni är födda båda två då, i Decker?

Martin: No. Jag är född här, men han är född i Decker.

L: Du är född i Decker, ja.

Valter: Ja. I Decker.

L: Vilket år är Du född?

Valter: ÅH that's 1889.

L: Se där ja! Det var ju väldigt,

Valter: Jag blir gammal!

L: 85 år i år då!

Valter: Ja, that's right! Ni kan tänka!! Det kan Ni räkna ihop kvickt! Det var bra gjort!

L: Å, det är inte så konstigt.

Valter: Det är många som inte kan göra det idag.

L: Är det det!

Valter: Yeh. De kan inte räkna ihop idag.

L: Har Ni fyllt 85 år?

Valter: Oh yeh! Jag fyllde det i 8:e april.

L: Sedär ja! Så då är Ni inne på 86:e året nu.

Valter: Jag blir 86 näste gång, yeh!

L: Jaa, ja.

Valter: Men det är långt dit än.

L: Ni växte upp i Decker då, eller växte ni upp på den här platsen?

Valter: Well. Jag växte upp här, tänker jag, något mer. Jag var inte fullvuxen när jag 'flött upp här.

L: Men Du kommer ihåg farmen i Decker?

Valter: Oh Yes.

L: Det var en bra farm eller?

Valter: Det var en bra liten farm. Men det var lite för många sten!

L: Det var stenigt.

Valter: Ja. På en liten kulle, det var många många stenar! Pappa, han tyckte inte om stenar!

L: Jaså han klagade på det.

Valter: Å, Han kunne - När han 'klagre stenar - han tyckte inte om det! Vi har plenty sten insides - men - på sidan - om Du går ikring - då är det inga stenar!

L: Hur blev han bekant med det här området, här ute nu då?

Valter: Han kände igen folk som levde här ute.

L: Ja men; det bodde folk här ute då förut?

Valter: Oh yes. Oh My Godness!

L: Men; den här farmen, den var ouppodlad då? Den var inte nyodlad, obruten mark?

Valter: No. 'Di brukade den här.

L: Den var som den är nu. Nära på lika stor.

Martin: Du kan säga hur många hus. Det var inga hus här ute.

L: Det var inga hus här.

Valter: No. Det fanns inte ett hus här.

L: Inte någonstans.

Valter: Alltså; Inte ett hus förrän 'di kom upp till (?). Du vet var (?) är?

L: Ja ja ja.

Valter: Det första huset var en som hette John (?),.

L: Han bodde där uppe.

Valter: Ja. Det var den förste. Eller fanns det inte ett enda hus.

L: Vad sa mamma om det då, att flytta ut på den här slätten?

Valter: 'Ho grät! 'Ho grät!

L: Jaså gjorde hon det.

Valter: 'Ho grät! Det 'sulle bli 'flöttning just innan jul. Och så juldagen! Så satt vi ensamt i 'en lita 'köja' här, ser Du. Och det regnade; och regnade och regnade. Du vet hurdant det är när det regnar och regnar och regnar. Och bara mudd mudd mudd! Inga vägar, ser Du! Bara mudd! Det var allt: Du kunde inte - om Du tog ett hjul och rulla så - Du 'köm ingenstans!

L: Inte det.

Valter: No. Då fick de rida på en häst.

L: Det fanns inga vägar?

Valter: No. Det var vägar men 'di var små, förstår Du, och inte 'brea. Det var inga vägar likt nu.

L: Kommer Du ihåg den dagen när Ni flyttade hit ut?

Valter: Å, jag glömmer den aldrig! Jag åkte carriage: - ända från Decker, till mammas syster som levde här ute, som levde här innan. Så vi 'köm dit först. Vi hade kaffe där, det glömmer jag aldrig! Och 'ho hade en hel 'körv i stove! När vi landade. Hon ville visa att hon hade en hel 'körv till och äta 'öpp. Det hade hon gjort bara för vi 'flött ut, se.

L: Jaha. Men mamma hon gråt?

Valter: Då grät hon inte. Men lite efter, sen när hon kom in i den där 'køja, förstår Du och det bara regna och regna och juldans 'køim. Och där fick vi sitta! Du kan tänka Dig! Vi kunde inte gå någonstans!

L: Hade pappa byggt den där kojans då förut, eller?

Valter: Ja. Det var någon, det var någon annan som levde här som gjorde den.

L: Ja; men det var väl mer än en koja?

Valter: Well. Det var ett stjärnhus - likt såhär. Så var det kök och diningrum under. Så det var tre rum upstairs here. Så var 'di byggda, se. Det var tre rum, ett upstairs och ett litet kök och så ett stort rum. Det var byggt såhär. Just så såg det ut.

L: Du var enda pojken som var född då? Du var enda barnet?

Valter: Yeh. Stanley var inte född.

L: Han var inte född nej.

Valter: Och inte min bror som lever i Austin. No. Det var just vi tre; min syster och en bror och jag. Vi var tre. Ja.

L: Så; Det var en jul som Ni kommer ihåg då.

Valter: Åh, jag glömmer den aldrig!

L: Nej.

Valter: Du ska tänka Dig. Vi satt här i mudden. Ingen Sankta Claus! Vi var van vid Sankta Claus på Decker! Men här fanns inte, förstår Du!

L: Han hittade inte hit ut.

Valter: Det var en förfärlig jul, tyckte vi. Och mamma hon grät. Hon satt där och grät och grät. Hon hade inget annat.

L: Hur var vädret då, under december, när ni flyttade hit ut? Det var regnigt.

Valter: Och regnade. Jämt.

L: Men så blir det väl en dag som blir varm också, så det torkar upp.

Valter: Okey. Det kom väl en dag - men det tog länge.

L: Det gjorde det ja.

Valter: Det regnade! Det började regna samma dag som vi 'flötte. Vi åkte en carriage då.

L: Men det var besvärligt att köra, för vägarna var dåliga.

Valter: Ja, det var inte annat än mudd. Men det var 'törra dara'.

Martin: Du talade about Edward Magnuson.

L: Ja.

Martin: Du vet var han lever?

L: Ja.

Martin: Well. Det är platsen han och min mor stannade för kaffe. Det var inte det huset, det var ett gammalt hus.

L: Å, det var inte illa.

Martin: Men det var ett par som hette Nygrens som bodde där då. På den platsen. Och 'di var ju släkt då, så 'di 'köm ifrån Decker då. Det var 'di stannade för en 'köpp kaffe. Och sen köpte ju den Magnuson-pöjken den farmen, så han har ju levt på den platsen en bra stund.

L: Ja. Ja.

Martin: Inte så länge, but - Det var Nygrens som levde där och 'di var släkt till 'öss. Och 'di var - 'di hörde till Sweden-kyrkan då, Nygrens.

L: Och denna kyrka fanns då, på Den tiden?

Martin: Å, Han var 'öppe vid

L: Kyrkogården ja. Begravningsplatsen.

Martin: Yes. Det var den gamla 'körkan var. De alla hörde till

L: Lund.

Martin: Lund, i början.

L: Jaha. Jaha.

Så Er far nu då. Hade han några kor med sig när han flyttade hit ut?

Valter: Å, Yeh!

L: Han hade det. De hade ingen ladugård färdig, eller någonting, nej.

Valter: Vad till säga?

L: Det fanns ingen ladugård till korna - eller hus till djurena? Utan de fick gå ute då?

Valter: Å! Jag förstår ju Er!

L: Ja.

Valter: Pappa byggde.

L: Han byggde under tiden då, som han bodde här.

Valter: Han byggde. När han - han 'flött ut ett lass då och då - och så stannade han här över natta och byggde. Och så 'käm han hem, och så tog han en annan lass. Så han satte en rätt så stor stall! Jag kan säga; den var stor. För det var en 'rektig' stall. Det var ett stall byggt såhär! Så den blev väldigt stor till! Det 'kurrade mycket mycket jord under't, see.

L: Jaa. Så han hade mjölkkor?

Valter: Yeh. Vi hade tre kor.

L: Var mamma ute och mjölkade på kvällen då? Eller gjorde pappa det?

Valter: Det gjorde vi, så fort vi kunde. Så fort vi kunde, så fort vi kunde, så tog vi över det. Så hon fick aldrig gå ut. Efter vi blev lite stora 'pöjkar.

L: Jaa.

Valter: Det såg de 'te att alltid 'pöjkar arbetar!

L: De gjorde det, ja.

Valter: Oh yes! Vi fick inte gå och lata. Utan vi fick om arbeta. Ta care om things, see. Det var vi rest up till ta care av allting. Just; som det var vårt eget. 'Ho brukte vara inne.

L: Hur gjorde ni med värmen i den här kojnan, när ni bodde där?

Valter: Värmen? Vi hade en stove! Och det var det Gamla huset. Det var byggt: sådära. Två upstairs. Det stora rummet under var pappa och dom sov i. Diningrummet och köket, de var together då. Ett (?) - kök som vi åt i - och allt i ett rum, som Du förstår.

L: Jo, jag förstår.

Valter: Sedan var det pappas, och deras rum. Och sen, 'di bodde upstairs!

L: Jaså ni bodde uppe.

Valter: Yeh. Och; Det var riktigt bra! För att 'di hade en stove, pappa och mor i sitt rum under oh den - den pipan gick igenom vårt rum! Det var en stor - ja, vad Du kan kalla järnpipa, 'rektig pipa! Men den var aldrig farlig för oss. Come all through our room - and You know it was warm down there.

L: Det var varmt och gott.

Valter: It was hotter. It was hotter up there.

L: Det var varmare däruppe?

Valter: Shure! It was hot up there.

L: Vad eldade ni med i spisen då?

Valter: Hur var det?

L: Vad eldade ni med i spisen?

Valter: Ja, ved. Ved. Kol.

L: Ni hade gott att få tag i ved då?

Valter: Oh yeh. Vi hade mycket ved. Mycket ved! När han 'flött ut här, på Decker var det väldigt med träd, som Ni vet.

L: Det fanns det. Var det mustique eller var det

Valter: Det var mustique och så också almträd.

L: Det är en bra sort.

Valter: Våldiga träd! Och så var det en annan sorts träd, jag kallar Gumalaskaträd.

L: Ja.

Valter: Och det var fina träd! Och; Det var 'möcke där. Så: många gånger, han k'köm, så han tog med sig, see. Because; här ute var ingen ved, exept förutom mustique-buskar som just kom 'öpp ur 'jora.

L: Men; Mustique, det är en väldigt hård ved det. Var det inte hårt. Det blir starka armar av att såga i det.

Valter: Visst är det hårt. Det är en hård ved, men

L: Det blir starka armar då och såga i det.

Valter: Yeh. Rot - Roten, den var bra, Du vet, när Du kan hugga upp henne nere sen. Du hade ved, den var fin, den blev plenty varm och

L: Så ni använde rötterna också? Det gällde att ta vara på allting.

Valter: Yeh, oh yeh. Och det dära, det took han - Pappa - hade alltid en hoper buskar med sig, han hade alltid plenty ved. En stor 'höjer ved! Så vi hade plenty att elda med!

L: Klagade Din pappa någon gång på att det var besvärligt och blött och dålig väg?

Valter: Ja. Se han visste: att han fick gå upp någonstans till make a living här.

L: Det var inga andra val.

Valter: Han foga sig! 'Di 'kunne inte leva på Decker!

L: Inte det.

Valter: No. Were ute, de som levde där ute, hade en farm, det var all right.

L: Det var för mycket sten också.

Valter: Yeh, för mycket sten för pappa var det, annars var det all right! Pappa tyckte inte 'öm sten! Han tyckte inte

L: Men han klagade aldrig. Han ville inte gå tillbaka till Sverige igen.

Valter: Aldrig, no, no.

L: Vad sade han om Sverige när ni växte upp?

Valter: Han hade ingenting emot Sverige! Det enda han hade emot Sverige är att det var för mycket folk, det kunde han se. Att det fick de gå ut!

L: Och skaffa sig arbete.

Valter: Och skaffa sig nya hem.

L: Ja. Din far - hade han flera syskon i Sverige?

Valter: Oj! Undrar om inte han hade två 'systra' och fem 'bröder.

L: Fem bröder. Kom de hit över också?

Valter: Well. En 'köm med. Den äldste sonen - eller; äldste 'broren - och pappan- 'di 'köm ihop. De var ihop när 'di 'köm hit. De 'köm bägge två på en gång. Det var de förste två. Sedan, of course, så hade han 'di andre till komma.

L: De kom också.

Valter: Yeh, 'di 'köm allihop.

L: Kom de hit till New Sweden också, eller?

Valter: No no. Samma 'di andre 'söstra, 'di landa i Georgetown och (?). Så; hans äldsta 'söster, hon bodde i Georgetown. Det var ingen plats på 'joren bättre än Georgetown, of course! No no! Det fanns inget!

Martin: Du har sett dessa här?

L: Jaha. Det är alltså Henry Berkman med familj ja. Så Ni är med båda två här?

Valter: Ja, han är där.

Martin: Där är han, och Detta är ju jag.

L: Se där ja.

Valter: Är han lik sig!

L: Ja, Du är bra lik Dig i; Jaha.
Georgetown, det var bra?

Valter: Bra. Det var en bra plats. Det ÄR bra plats!

L: Blev de jordbrukare också - eller ranchägare - om man så ska säga - de i Georgetown - alltså Era systrar? Gifte de sig med jordbrukare?

Valter: No let's see. No. Det; En; 'ho hade - 'ho hade en 'sme, en av dem, den äldsta, han var en smed. En riktig smed!

L: Vad hette han?

Martin: Anderson.

Valter: Anderson hette han. Men det var - Det var ett smed!

L: Jaså han var smed.

Valter: Ja, han 'kunne göra vad som helst! Och sen var han också skomak - Han 'locker' skor - Jag menar - Hästa sko. Satte på skor på hästar.

L: Se där ja. Så han kunde sin sak, han. Hade han lärt sig det i Sverige eller?

Valter: No. Han möttes - 'Di möttes 'oppe här. Jag vet inte hur 'di möttes.

L: Ja, men jag menar, hade han lärt sig smedyrket hemma i Sverige?

Valter: Well, det vet jag inte var han hade. Jag kände inte igen den människa. Och han kände inte igen sig själv!

L: Inte det!

Valter: No! Han vet inte mer var han har 'kömnen 'ifrån än Du vet Var han 'käm hemifrån.

L: Lever han fortfarande?

Valter: No - han är 'dö. De är alla 'döa nu, vet jag! Det är länge sen i världen.

L: Så Ni är alltså de sista då utav Björkmans? Eller har Ni en bror till i Austin?

Martin: Jag har en bror i Austin.

L: Vad arbetade han med? Var han jordbrukare också?

Martin: No. Han 'flötta till Austin. Han arbetade first stan där inne i Austin.

L: Jaså. Så han var aldrig jordbrukare då, nej.

Martin: No. Han levde här ute på denne platsen.

L: Och hjälpte till i början, ja.

Martin: Ja. Och sen 'gefte han sig, och han bodde på den platsen var Edward Magnuson lever nu.

L: Jaa.

Martin: Och sen 'flötta han 'te stan. Efter han 'flötta 'te stan så köpte Edward farmen, och han har bott här.

L: Ja. Men, Du Martin, och Du Valter nu, ni har bott hela ert liv här.

Martin: Hela vårt liv.

Valter: Hela vårt liv.

L: Så: alltifrån kojan under den där julaftonen ni flyttade hit ut, och så tills nu, så har ni bott här hela tiden.

Valter: Jag kan inte förstå hur det kunde vara möjligt och leva så länge! Kan Du tänka Dig det! Innan 1919 - eller 1900..., see.

L: Ni har väl levt ett hälsosamt liv, så att säga.

Valter: Jag jobbar hälsosamt, and jag still lever!

L: Ja. Ni har aldrig varit sjuk, direkt, utan

Valter: Jo yeh. Jag har varit 'rektigt sjuk ibland men inte för några doktor, no. Men; sjuk har jag vart! Jag vet vad det är till vara sjuk!

Martin: Min bror som lever i Austin, Gustav, nästa söndag så blir han 50 år!

L: De var gifta i New Sweden Lutheran Church, ja, 1924.

Martin: Och såhär ser denne platsen ut. Det var stallet 'di hade här. Detta är huset intill här.

L: Det byggde Er far? Han byggde alltsammans?

Martin: Ja. Och vi hade stor sal! Så såg det ut; 1920.

L: När Ni växte upp ja.

Så Du, Martin, Du har hjälpt till på farmen här då, eller, så att säga; varit delägare i farmen under hela Ditt liv här?

Valter: Well. Ja, this what de kan kalla delägare, ja.

L: Vad hade Din far för svårigheter? Svårt var det självklart att bygga hus och att få allting under tak. Men var det inte besvärligt med grödan ibland, att det torkade ut på sommaren, och så .. Vilket var besvärligast? Var det värre med vintrarna, som var blöta, eller med höstarna, som var regniga?

Valter: Hele 'tien' har det vart så. Det har vart 'törkår och

L: Och blötår,

Valter: blötår.

L: Om vartannat.

Valter: Och så, emellan, har det varit precis bra.

L: Men det är bra jord här i alla fall.

Valter: Det kan inte bli better!

L: Det kan inte bli bättre.

Valter: Oh, no! Den är så djup. En fot djup. Nu är det fint.

L: Så ni använde mulor då naturligtvis? Eller hästar?

Valter: Å ja, mulor och hästar.

L: Inga oxar?

Valter: Oxar. No. Vi hade inga oxar.

L: Det har ni aldrig sett. Var det någon som hade oxar här omkring?

Martin: No.

L: Det fanns ingen.

Valter: En och annan hade en tjur och han 'törrar ur allting när han 'köm.

L: Men när använde ni mulorna istället för hästen? Är de tåligare för värmen?

Valter: 'Di var bättre än hästar.

L: Stadigare?

Valter: Yeh. Och allting var 'di bättre djur! See 'di var inte så fortfärdiga som en häst. En häst han är igång! Mula, 'ho stod och kickar och 'slo' en - hon väntade. Men när Du sa: "get up" - hon gick upp - men det took en stund innan Du fick 'en till göra det då! Det took lite tid.

L: Berätta lite grand hur det gick till när Du växte upp. När Du var en 15 16 år och Du hjälpte Din far på gården här. Låt oss börja på våren när ni planterade bomullen.

Valter: Ja.

L: Då är jorden plöjd och beredd och färdig, så att säga. Då harvar ni och gör klart, och så slår ni. Vilken tid på året är det?

Valter: Det, let me see, of course; det är ju på våren.

L: Ja: men vilken månad är det?

Valter: Det är vad Du kallar March April. Mars, april. Båda två bästa. Nu börjar de och planta för tidigt!

L: Gör de det!

Valter: Yeh! 'Di kan börja - rätt efter jul!

Martin: No.

L: Nu lägger Du nog till lite granna! Nej, men det är mars. Mars månad är väl den rätta tiden, så att säga, i regel väl?

Martin: Mars och april. Sista parten på mars, så är plantan call on maj.

L: Men om vi tar bomullen nu.

Martin: Ja. Bomullen är i första parten av april.. Ja.

L: Och - När Ni höll på med mulorna då - arbetade för handkraft, före att traktorerna kom in, hur lång tid tog vårbruket då? 3-4 veckor? Mer än en?

Martin: Det tog tre veckor till plöja upp.

L: Ni plöjde upp igen då - på våren?

Martin: No. Han menar: 'di plöjde ju så fort som det blev 'tört! But ibland regnade det så 'di kunde inte plöja förrän i mars. Och då fick 'di plöja och planta - nära på näste dag. Så gjorde 'di då när det var blött.

L: Ja.

Martin: Nu har 'di ju traktor så nu går det

L: nu för tiden går det fortare, ja.

Martin: fortare.

L: Och sedan när det var planterat - eller sått - då väntade ni på regn och på att det skulle växa, och så.

Martin: Yes. Yes.

L: När det var t ex en 4-5 dm högt, då körde ni för ogräs och sånt, så att inte ogräset skulle växa över plantorna. För det är raksådd? på bomull?

Martin: Vi kallar det - Jag vet inte. På svenska kallas det 'kultivetare'.

L: Ja. Kultiverare ja.

Martin: Elevation.

L: Jaha.

Martin: Två tre gånger om året, mabee, - ibland fem gånger.

L: Då körde ni med mulorna.

Martin: Ja.

L: Och det tog 2-3 rader åt gången?

Martin: Vi hade - I början så took 'di bara en row - Sedan fick 'di vad 'di kallar double-oak - så 'det took två row, fyra row i runnet.

L: Jaha.

Valter: Jag kan tala om prövningar, kan jag tala om. Här står - här är 'e buske; med bomull se. Well. Första plogen vi kommer ut med, är en liten plog, see. Då körde vi på (?), på slaka så. Och då vi 'köm till den andra änden, så tog vi nästa row till att så, så slog vi ihop. Och sen fick vi 'kömna tillbaka, en gång, efter sen, och körde en stake. Det make up tre gånger på en row! 2½, på varje row. Var inte det mycket prövning?

L: Det var det ja.

Valter: Ja. En mätte en row; - 'di kallar, det är tre fot, see. Och det plöjde - kring gick vi på den. Det var bra mycket.

L: Men det är ju långt här också. Ni hann inte mycket med under en dag. Det gick sakta.

Valter: Ibland så hinner jag knappt tillbaka till nästa mål!

L: Låt oss börja nu på morgonen. Vilket dags på morgonen gick ni upp? Klockan 5?

Valter: Ibland kl 5, då vi hade brått.

L: Då gav ni mulorna först ja. Och ni fick en kopp kaffe och frukost.

Valter: Ja, då fick 'di gå ut och ge 'mulera, allt vad 'di ville ha! Sen kom vi tillbaka till frukost, see.

L: Då hade mor kokt kaffet.

Valter: Oh yeh! Då hade hon 'båd' kaffe och frukost åt oss.

L: Vad hade ni för frukost om morgnarna?

Valter: Å! Vi hade allt see: ägg, fläsk och bröd! Det bäste utav kost.

L: Ja, det var hembakat.

Valter: Och socker, och allt sådant, som följde med. Och grädde.

Martin: Och Greve.

Valter: Och Greve! Det har vi nu - väldig greve. Han kokar fin gröt.

L: Så Han är bra?

Sedan åkte ni ut med mulorna då och började plöja.

Valter: Ja.

L: Och då höll ni på - Vid 10 - fick ni kaffe då?

Valter: Vänta lite. Vi gick ut där. Vi hade inte det - vi hade inget kaffe på morron. Vi hade kaffe vid 10, see!

L: Kom mamma ut med det?

Valter: Då kom mamma ut med kaffe. Men inte Här gjorde de. Vi hade inte den

L: vanan.

Valter: vanan där - Här!

L: Inte det.

Valter: Utan 'di fick hålla på till närmre, till 'klocka tolv!

L: Det var ett långt skift det!

Valter: Yes. Det var en lång!

L: Och varmt.

Valter: Och det var det jag skulle tala om! Då hade vi 'medda of course. Mid dags! På mitt av dan var det ju middag!

L: Det är klockan tolv det?

Valter: Jaa, klockan tolv! Var vi alltid - Målet - Det stora målet -

L: Då spände ni ifrån mulorna och gick hem.

Valter: 'Di fick gå hem och få Sin middag! 'Mulera.

L: Var det en timma då, ungefär?

Valter: Yes. Då fick 'di rasta, mer än en timma! Innan jag 'köm ut igen! Men det var Det jag skulle tala 'öm! Att vi hade rower så många - så jag 'kunne inte vila efter middan! Så; när jag 'köm tillbaka, då var det kaffe!

L: Var det kaffe då? Ni gick till kaffet på eftermiddagen då, ja.

Valter: Yes, shure!

Martin: En row var en halv mil lång. Det var en mil. När vi 'köm bak så hade vi tagit en mil.

L: Blev det inte tröttsamt att gå så, dag efter dag, då?

Valter: Yes! En 'kunne gå 'såhära. Och rätt som det var: så skuttade plogen så, se!,

L: Vad gjorde pappa för arbete? Om Du gjorde plöjet med mulorna, vad gjorde han då?

Valter: Well. Då, på den tiden, så började han och arbeta på var sitt. Han 'kunne gå till Hutto ibland, och snickra, hela vecka!

L: Jaså! Så Du fick ta hand om gården då.

Valter: Yeh. Det hände många gånger. Då gick han och hjälpte den som byggde detta huset, så gick han och hjälpte honom!

L: Er far, han har byggt det här själv då?

Valter: No! Nej. Den han gick och hjälpte, som byggde huset!

L: Ja de hjälptes åt på det viset.

Valter: Ja. Så 'di byttes åt i arbetet see. Det 'köstade dem inget!

L: Nej nej.

Valter: Allt vad det 'köstade dem var mat. För fruntimren till och baka och styra med. De hade arbete! Home arbete.

L: De hade mycket att göra. Tror Ni att fruntimren arbetade mera än karlarna på den tiden?

Valter: 'Di fick arbeta jämt! Och; karlarna arbetade jämt med. Min far, han fick arbeta jämt.

L: Men; karlarna, de tog sig väl en liten pratstund då och då förstås och en kopp kaffe. Men fruntimren de fick koka't.

Valter: Fruntimren, de fick koka't. Men nu kokar ju karlarna bra med. Men förr så var det alltid fruntimmer koka.

L: De var uppe tidigt, och sent i säng.

Valter: Oh yeh! 'Di fick - Di satt där om nätterna. Då satt 'di och virkade.

L: Jaa, och stoppade strumpor.

Valter: Satt och - yes! Allting gjorde 'di.

L: Du slet upp många par strumpor och gå efter mulorna och plöja, vet Du!

Valter: Å, det där tog många strumpor! Och Du vet! Vi hade 'körtböxer!

L: Jaså kortbyxor.

Valter: De gick bara till 'knäa - 'böxera!

L: Ja, men det var ju händigt och praktiskt.

Valter: Men! Titta här! Från 'knäa fick vi ha strumpor!

L: Och ni hade långstrumpor då! Det var kallt på hösten.

Valter: Have to! You have to have them! 'Di gick sönder jämt, see! Och där fick mor fixa - fick sitta där och sy jämt. Det var arbete!

L: Du hjälpte aldrig till med sånt, att stoppa strumpor och sånt nej?

Valter: No, inte 'mocket. Jag hade inte tid för 'et, för jag arbetade hela. Och mor, Du vet, hon tyckte om det där, och hon 'kunne 'göra't. Och så hade jag en syster också, som också 'kunne göra't.

L: Hon hjälpte till och laga mat?

Valter: Å! Hon kunne arbeta!

L: Så fruntimren, då, hjälpte aldrig till på fälten? och så? i arbetet?

Valter: Well, det gjorde 'di. Men; inte i detta huset. No. Vi låter dem inte. 'di fick inte komma ut till fielden.

L: Men annars så gjorde de det.

Valter: För: 'jag 'vesste' att om 'di 'köm ut till fielden, då ville de hellre vara i fielden än i huset.

L: Tror Du det?

Valter: Yes!

L: På Vad vis då?

Valter: Det bevisade att huset var hårda arbete! Gör det inte? Det var 'möe hårdare i huset än det var i fielden.

L: Som tvätt och så. Det

Valter: Det gjorde mor och det 'feck jag hjälpa med.

L: Det fick Du hjälpa till med.

Valter: Ja. Jag 'feck hjälpa till.

L: Och bära vatten

Valter: Jag fick bära vatten och så hålla elden vid grytan. Och det fick dom alla. Ja, det var allt 'di hörde var detta: "har det kokt"? "har det kokt"? "har det kokt"?

L: Det var noga med det att det skulle vara

Valter: Yeh. Det var noga att de skulle bli rena, 'klära. Nu gör jag aldrig det!

L: Nej nu kokar de aldrig!

Valter: Aldrig! att jag står där mer! Ett slaveri. Det var till stå därute och det var städat! Du fick stå och frysa vid grytan! Och - Det 'blåst! Och; elden, han blåste kring! I didn't like it!

L: Du tyckte inte om det!

Valter: No! You was to warm in front and to cold back!

L: Så; då blev Du förkyld, naturligtvis. Snuva och hosta.

Valter: You've never get cold, You see! from cool!

L: Inte det.

Valter: No! When You catch cold, You just get To warm. Då får Du kallt! Och då får Du 'et 'rektigt. Aldrig när det är coolt.

L: Inte det.

Valter: No. Till Varm Du fryser! You never katch cold, when it's cool. Det just 'kömde härom dagen. Du kan alltid höra folket "I'm gona get a cold"! But You never get the cold that way.

L: T ex nu när Du gick under höstarna och plöjde. När det var blött i åkern och så. Du blev aldrig blöt om fötterna. Vad hade Du på fötterna?

Valter: Jag vet inte att jag blev blöt. Du vet; det var illmarigt till fota! Du kan föreställa Dig: fota 'etter en liten plog, så fota i det dära blöta jämt! Och Du vet det hängde med 'skoa! Och ! skoa, 'di satt såhära!

L: Det hängde förstås kvar. Det gick inte bort.

Valter: Oh yes!

L: Hängde det på plogen, med?

Valter: Yes! Där fick Du stanna 'å skrapa av. Där hade vi en liten spade där Du skrapade, jämt fick dom stanna och skrapa av Och; då gick 'et fint, Du vet! Till den blev full igen! Han blev Full av jord, ser Du! Och då 'feck Du stanna och stöta av det! Det var besvär! Väldigt besvärligt.

L: Vad hade Du på fötterna när Du gick efter plogen? Hade Du skor?

Valter: Jag hade skor på mig.

L: Bara läderskor?

Valter: Var barfota var dag, det var all right. Det hade varit fint att vara barfota! Men - för det mesta - vad jag kan minnas - hade jag skor på mig.

L: Så Du hade gått renare om Du hade varit barfota naturligtvis.

Valter: Det hade gått 'möe 'better, tänker jag. Exept; om Du stiger på ett gadd eller 'nöt'. Du vet hur förskräckligt det är!

L: Ja. Det är ju mycket kaktusar också.

Valter: No. Men det är alltid 'nöt till stiga på. Det gjorde så ont så!

L: Men om vi nu lämnar plöjningen. Så växte bomullen då. Ni kultiverade och rensade upp lite emellan. Vad gjorde ni emot ohyrn, t ex the boll weevils? Det är väl något som ni känner igen? Som kommer och lägger sina ägg i bomullsblomman, och så. Fanns det något medel emot den? Kan Du säga det?

Martin: På den tiden gjorde det inte. Var det inte.

L: Så; han fick ta "sin mat". Det var inget annat att göra.

Martin: Ja. Han took det mesta 'å'et. Ja, inte allt, but; bra 'möe'.

Valter: Han tog allt till slutet!

Martin: Nu har 'di ju att - Du vet - nu har 'di ju Parson-fön.

L: Jaså, de sprutar. gör ni det innan ni sår då, eller under växttiden?

Martin: Ja. Nu parsnar de hela året, 'di gör, så bålviolen han har inte 'möe känts mer.

L: Han har inte det, nej.

Martin: No.

L: Men Han finns fortfarande kvar?

Martin: Han still finns 'te'.

L: Så ni kan aldrig utrota den.

Martin: Det sista tar han allt, still. På våren; såhär, de tar 'blommera, Du vet.

L: Vad händer när den kommer in? Blomman dör då? Eller att bomullen inte utvecklas, det blir ingen skörd.

Martin: No. Inte om det blir många boll weevils.

L: Då blir det inget i den, nej. För han lägger sitt ägg där i själva

Martin: Han lägger sitt ägg. När bollen är nära på vuxen så kryper han ut och då har han alla redan 'tat' hele bollen.

L: Är detta en insekt som flyger eller som kryper?

Martin: Han 'flyer och kryper, han kan 'flya rätt så bra.

L: Jaha. Se där ja. Men: förr i världen, när Du var med, så att säga, från början, Valter. Då fanns det inget medel emot boll weevils?

Valter: O no.

L: Det var bara att han fick ta vad han ville ha.

Valter: Han fick ta vad han ville. Och gjorde det med. Han 'hjälpet sig själv. Du behövde inte hjälpa han.

L: Var bönderna arga på honom och svor och levde?

Valter: Oh yes! 'Di var så arga, men vad ska 'di göra.

L: Han brydde sig inte om det.

Valter: Det enda Du kunde göra var till få plantan till växa tidigt, ser Du. Så att; det blev lite på 'et, innan han blev för många 'å dem. På slutet så blev det inget på bomullen mer. Men Du 'feck en äring 'ået.

Martin: På Den 'tien så var det - vad 'di kallar - lövmask, som tog lövar.

L: Jaså.

Martin: Det har de inte några trouble med mer nu, för att på den 'tien, då 'köm han in när (?) took alla löva.

L: Och då dör plantan för det.

Martin: No. But - Den kunde Du killa med poison. När 'di såg han började, så killade 'di med poison.

L: Vad hade de för medel? Var det något puder de strödde på? eller?

Martin: Ja. Di hade då - På Den 'tien' hade 'di, vad 'di kallar (?) cream, en gröner påse. Den finns inte 'te, den begagnar 'di inte mer nu. But han killades, så 'di took care av dem.

Lennart Setterdahl: Det var tydligen många svårigheter. Men om det var ett normalt skördeår - och då inte boll weeviln hade ätit upp alltför mycket - så behövdes det hjälp på gården för att plocka all den bomull som växte. Och Det kommer Valter ihåg. Det var då man åkte in till Austin.

L: Då åkte ni in till Austin och hämtade ett lass med

Valter: Med negrer ja.

L: Hur många kunde det vara?

Valter: Let's see - about ten! Ten to twenty!

L: Hade de familjerna med sig då?

Valter: Å! De took sig hela familjen 'di hade! 'Di hade kanske två tre familjer ibland.

L: Som bodde här på platsen.

valter: Oh yeh. Då bodde 'di inte här.

L: Då hade ni särskilda hus för dem här då, eller?

Valter: 'Di hade vad 'di 'kallte negerhus, 'di kunde 'di ha på farmen! Eller 'kunne 'di inga 'negra' ha.

L: Nej. De skötte sig själva med hushåll och mat och så.

Valter: Maten gjorde 'di själva. Veden, den fick 'di för vintern. Men 'di fick komma och hugga sin egen ved. Det kostade mer, men maten, den fick de göra själva. De äter för mycket.

L: Men de arbetade! De arbetade hårt med.

Valter: Yeh!

L: De började tidigt på morgonen då?

Valter: 'Di började tidigt. När 'di plockade bomull så började 'di när solen 'kom up, och plocka till solen gick ner.

L: Plockade hela familjen och hjälpte till?

Valter: Ja, hela familjen var med.

L: Fruarna med?

Valter: Fruntimrena med. 'Di Alla plockade.

L: Alla plockade.

Valter: Of course, var det en stor familj så var ju 'ho hemma och kokte 'medda' för dem. Men 'ho plockade kring huset. 'ho hade stora säckar fulla av bomull som 'ho plockat. Men Alltid intill huset, var 'ho levde.

L: Jaså, ja. Det var nära ja.

Valter: Yeh. För 'ho 'kunne inte gå med ute.

L: Hade de då en liten säck runt

Valter: Ett säck, en hängande, yeh. På med en stop, ikring, såhåra. Min säck, den var sex fot lång!

L: Och Du plockade också?

Valter: Yes! Sex fot var han. Så en kunde släppa 100 pund i där! När jag vägde. När jag ville.

L: Och ni hade betalt per pund då?

Valter: Oh yes. Negrerna 'di fick så 'mö' pund.

L: Hur mycket kunde ni plocka på en dag?

Valter: 'ifrå' 150 till 300, 'somma' 'di plockade 600. Och 'somma', 'di gick ju upp till nära på 1000.

Martin: No inte på Den 'tien.

Valter: No, inte, Vi gjorde't aldrig.

L: Kan man verkligen plocka så mycket, för bomullen är ju lätt.

Martin: Well. Det var bomullsstopning. Han tänkte på bollar då, när han sa 1000 pund. But; det var 'folk som 'kunne plocka 600 pund bomull.

L: Bomull?

Martin: Finer bomull, 'di plockade inte några bollar i bomull. Det var ren bomull.

L: Ren bomull.

Martin: Yes.

L: Men: är det lätt att sortera ut bollarna, nu då, ifrån bomullen?

Martin: Det var till att ta't ifrån bollen, yes. Det arbetade bra. Det var stora bollar, på Den 'tien.

L: Jaha. Alltså; handplockningen. Det blev väl en fin bomull på det viset?

Martin: Yes, det var fin bomull.

L: Den var fin ja. Jaha. Var det ett hårt arbete? Fick Ni gå böjd hela dagen, eller? Det växte lågt.

Martin: Yeh. Well. Den som inte 'kunne plocka bara hårt, but den som 'kunne plocka; - det just, - det gick

L: De klagade aldrig på arbetet då?

Martin: No.

L: Nej. Men när det regnade ute, vad gjorde negrerna då, när de inte hade något att göra? De hade inget annat arbete på gården?

Valter: Då fick de sitta i huset och vänta på att solen kommer. När det regnade.

L: Jaså.

Valter: De kunde inte plocka bomull då.

L: Ja; men, de kunde väl inte sitta inne där i vecka efter vecka om det blev regn? Vad hade de för tidsfördriv, om man säger så?

Martin: När det regnade, så var det sällan det regnade 'mötet på - i - augusti. Den mesta bomullen var plockad i augusti och september. Och det var innan det svåra vädret började komma, vintervädret.

L: Så det var en lämpad temperatur och väderlek också då.

Martin: Ibland så var det en vecka 'di inte plockade. Det kunde komma en 'storm och då fick 'di ju vänta till det blev 'tört igen.

L: Men - Vad hade de för tidsfördriv för sig? De kunde ju inte sitta en hel familj inne i ett hus och bara titta på vädret.

Martin: 'Di gick till vad 'di kallar country store och köpte sig lite groceries och gick ner och 'feskade på floden och tankar. Vi hade tankar här, med 'fesk. 'Di huntade harar och sånt.

L: De gjorde det också!

Martin: Yes. De - de - De

L: De kunde göra det på markerna då?

Martin: Oh yes.

L: Jag trodde inte att han var intresserad av att jaga med gevär. Eller var han det?

Martin: Han hade - took med sig stenar och så. Han hade 'inga' bössa med sig.

L: Inte det.

Martin: No.

L: De använde inte det?

Martin: Det var harar - Du vet. 'Di gick ner på - vad vi kallar Bristy Creek här.

L.: Ja.

Martin: Det var pass där. Där satt haren och 'di hade stora stenar med sig. Di used to 'slå haren up there. Men det var plenty harar på den tiden.

L: De använde dem i hushållet då till att äta.

Martin: Yes.

L: Jaha. Var Du jägare, när Du växte upp, Valter?

Valter: Oh yeh! Jagade jämt!

L: Efter mulorna ja! Men jag menar: när Du var fri från arbetet?

Valter: Åh, när jag arbetade, då jagade jag inte. Men när det regnade och var modd i jorden, då jagade jag jämt. Jagade och 'feskade!

L: Och Du hade bössa eller gevär?

Valter: Oh! yes! Jag hade, vad 'di kallar Little rifle 22. That was fun!

L: Jaha.

Fanns det några andra villebråd då? Cayoli, till exempel? Fanns det det?

Valter: Å! Det var vad 'di kallar: raphönor, duvor och sedan alla de småfåglar! Det var så många 'å dom! Det var allting det.

L: Och Räv? Fanns det det? Cayoli?

Valter: Yeh. Yeh.

L: Inga fasaner?

Martin: No.

L: Det finns inte ännu i Texas. Jaså inte det. Nähä. Men; änder nu, eller duck? Det har ni?

Martin: Oh yes. Plenty ducks.

L: De kommer ner här på vintern, ja, ifrån norr.

Martin: Men (.fasans'), 'Di försöker resa dem här, but det går inte, för att det är inte nok

L: Med buskar och sånt.

Martin: Plantor. 'Di går ut på vägen och bilen killar mesta 'å dem.

L: På så vis.

Martin: Min granne, han hade - han släppte lös about 20 ett år här ute - men 'di nära på vägen - körde 'bilera. 'Di försöker gå ut - Du vet - i 'körs-vägen. 'Di 'kömmer mellan bilen, 'di råkar dem. Så; det går inte här.

L: Nu när Du växte upp, Valter: Vad hade ni för sköj för er under lördagskvällar och söndagskvällar och så, när det var slut på dagen?

Valter: Well! 'Di lekte Dominos.

L: Vad är det för någonting?

Valter: Har Ni aldrig sett en Domino?

L: Nej.

Valter: Å, jag ska visa Dig! En Domino! "The people goeing off for Dominos"!

L: Jaha! Så Det höll ni på med på Den tiden, ja!

Valter: Yeh! We got together and play Dominos.

L: Fanns det inga barer eller krogar runt omkring?

Valter: No. Där Var inga activities.

L: Det fanns inte här.

Valter: Det hade 'di röstat ut.

L: Jaså. När Ni växte upp, och inte minst yngre folk, drack de - som man säger. Tog sig en sup, och en grogg och så?

Valter: Det var inte så bra när 'di gjorde det.

L: Nej, men det kanske inte förekom så mycket på Din tid? Utan det var äldre folk som i regel gjorde sådant?

Valter: Ja. De yngre av folket - 'di 'unge - Jag tycker de 'unge 'folket är mycket bättre nu än de var förr i världen.

L: På Vad vis då, menar Du?

Valter: De 'behavior sig bättre nu.

L: Var det värre förr?

Valter: Det var sämre, long time ago.

L: Tror Du det?

Valter: Det är better folk.

L: Kan Du berätta någonting från förr. Du vet - Folk hade väl bonnförnuft, som man säger - förr i världen också. Eller hade de inte det? Och kunde ta Vara på sig i olika situationer?

Valter: Well. Vi hade inga 'plasser vi gick till här.

L: Inte det!

Valter: No. Far: han hade så att vi alltid var hemma. Vi gick aldrig bort någonstans.

L: Ni var aldrig borta på kvällar och så?

Valter: No. No.

L: Det förekom inte.

Valter: Vårans sed var till gå till 'körkan på söndagsmornig.

L: Det var noga det, ja.

Valter: Ja. That had to be did! Det var tvång till gå till 'körkan.

L: Men om vädret var dåligt?

Valter: Å! Om vädret var för dåligt så gick vi ju inte, då kunde vi ju inte gå.

L: Annars gick hela familjen då. Mor och far och - Ingen stannade hemma?

Valter: Ingen. Då gick vi i en carret. Vi hade karreter, vid den tiden. Och ett par fina hästar! De! De Var fina! Vi hade en häst - 'di var samma - det var something to look at! 'Di var beauties! Papa did ride good things. He had to be the best! Och 'Di var så jävla! Så att när han kallar till dem, så lydde 'di! Annars så var - Some of them - 'di var so rädda. Vi hade en 'marr! Eller vad 'di kallar ett par; en häst och en 'marr. - Men 'marra, 'ho var inte rädd för 'nöt! Men hästen! Åh! Han var så förskrämd, så. Det var ju förskräckligt! Han var snäll, men han var rädd.

L: Vad berodde det på?

Valter: Det är så hära: När vi fick hem den, så darrade den. Hela kroppen! And then, You know - Det är Farligt när en häst blir rädd, see!

L: Händes det mycket olyckor med hästar? Att folk körde ihjäl sig?

Valter: Å! Det händer så mycket, så mycket gjorde det. 'Di sprang och det stjälppte. Oh, My Godness! Vi hade ett negerhus, inte så långt ifrån. Det var ett pass där. Så var det ett litet negerhus. Och då ledde de negerfångarna där. Det var den 'tien 'di 'plöckade bomull. Så hade en negergumma, 'ho hade 'plöckat bomull och då stannade pappa då när 'di kom hem ifrån fielden, med sin vagn, till väga hennes bomull därute. Jag var här hemma i huset. Du ser jag har vitt hår och jag var precis Kritvit! när jag var liten. Well. Jag var liten och dummer. Jag var inne i huset här, ser Du och 'di var därute och vägde bomull, pappa och döm vägde hennes bomull. Och jag hade inte bättre vett ser Du! än Jag sprang ut; barhuvad i mörkret, ser Du, och skulle springa till 'döm. Och 'mulera; Min bror, han satt uppe i vagnen. Men när jag 'köm springande i crosset - vithårad, Du vet, i mörkret! Bägge två skällde! Bägge två på en gång! De var rätt så rädda, ser Du. Han var en väldig karl. Han heter Robert. Han var stor till växten, han. Han var likt min mors 'sia! Han var inte lik; som Martin och jag är 'kört! Utan min bror; han var stor. Han var 'kommen från min mors 'sia'. - Han var stark! Och 'mulera, 'di skällte. Och han lät 'mulera gå, så fort 'di 'kunne gå!

L: Vad sa pappa då? Det tyckte han väl inte om.

Valter: Well. Vad skulle han göra? Både negera och pappa, 'di alla skratta med Robert! Till han hade styrt dem rätt, ser Du! Han vet hur till göra! Han höll 'döm! Han var inte dum, utan han höll 'döm!

L: Det är ju det jag menar. Han hade ju bra förstånd.

Valter: Han hade förstånd. Han visste hur han skulle göra.

L: Folk var inte så dumma på den tiden heller!

Valter: No. Han var inte dum. Säg inte att han var dum. Han var smart!

L: Dina två bröder, de har gått i skola?

Valter: En; han har gått ända upp till Michigan. Han var där två år, min bror. Han gick 'igönom där! Han var smart.

L: Han var intresserad av att lära.

Valter: Oh Yeh! Han gick 'igönom där!

L: Hade inte Du intresse för att läsa då?

Valter: No!

L: Inte alls?

Valter: Jag tänkte inte skolor, det var för hårt för mig.

L: Hur länge gick Du i skolan?

Valter: Jag gick inte alls. Jag gick, vad 'di kallar Public skola. Jag försökte att gå till Trinity College en gång men jag kom inte igenom.

L: Du tyckte inte om 'et.

Valter: Jag tyckte inte om att gå och läsa och läsa och läsa.

L: Ville Din far och Din mor att Du skulle gå till Trinity College?

Valter: 'Di ville jag skulle gå. Och i synnerhet min bror Robert, min äldste bror, han ville jag skulle gå. Han gick.

L: Men Du hade inte intresse för det.

Valter: Det var bättre aldrig hade gått upp där. Jag tyckte inte om och läsa.

L: Du fann Dig bättre till rätta här på farmen.

Valter: Yeh. Det var 'möcke' better.

L: Du tyckte: det var Din plats.

Valter: oh, Shure. Och så behövde jag inte studera. Vi hade så många läxor därute. Vi hade så många läxor därute, så att vi 'kunne aldrig lära oss mer än en läxa, ser Du! För det var bara en professor istället för 'tri professor som hade - så var det bara En vi läste under, ser Du. 'Di andre, där öppnade vi aldrig boka, för 'di var lätta. Men den dära; så han hade latin, som han hade. Vi fick stora prov - latin!

L: Du läste latin också.

Valter: Du vet inte hur hårt det är!

L: Nej nej.

Valter: Jag 'kunne aldrig lära det!

L: Du tyckte inte om det.

Valter: No. Jag kunde aldrig lära't! Och min bror Robert - förstår Du - Han 'kunne't innan, utan till gå skolan! Det är naturligt för han!

L: Jaha, så det var enkelt ja.

Valter: Ja. Så Var det.

L: Jaa.

Du, Martin, Du har varit vid Trinity College i Round Rock.

Martin: Yes.

L: Ja. Var Din far och Din mor intresserade av att Du skulle gå till en skola och få lära Dig för en utbildning? Eller - hur ställde de det för sig nu när de blev äldre? och de kom upp i pensionsåldern? Hade de räknat med att någon utav er skulle ta vid fädernegården: Alltså: Att Valter här, skulle han bli den som skötte om gården och Du skulle gå till College kanske? Eller; hur hade de resonerat nu när de blivit äldre, och kommit upp i pensionsåldern.

Martin: Sista två åren, vad 'di kallar högskolan, det var Trinity College. Du vet, då på den tiden, var det en academy. Du vet; academy, det är ju högskola.

L: Ja. Junior college, ungefär, ja.

Martin: Sedan gick jag in till en Junior College. Och sedan gick den till inte, som Du vet. Det var inte stort nok till hålla den.

L: De fick inte ihop tillräckligt med elever.

Martin: No. 'Di fick inte nok studenter till ha en Junior College. Så Di gick ju in - (?) college - tog över.

L: På så vis ja. Hur många år höll det på i Round Rock?

Martin: Å! Trinity College, det varade rätt så länge, jag vet inte vad år 'di började.

L: 1906 tror jag de började.

Martin: 1906. Och sedan, 19 Det måste vara about 19 28 det gick

L: Så; då har en del svenska pojkar och flickor gått där genom åren!

Martin: Oh yes. Det var många svenska 'pojkar som 'geck där.

L: Det blev allmänt så då att ni fick gå till skola?

Martin: De hade business-skolor, förstår Du. De mesta 'pojkar härifrån took en - vad 'di kallar - en business-course.

L: Affärskurser ja.

Martin: Sen 'köm 'di tillbaka. Så blev 'di farmare de mesta.

L: Ja. Ja, men de hade nytta av det i alla fall. De fick en annan inblick.

Martin: Oh yes. 'di hade bra skolor.

L: Och de hade bra professorer och lärare?

Martin: Oh yes. Bra professor.

L: Jaha. Så Du bevistade Trinity College då i två år.

Martin: Yes.

L: Och sedan fortsatte Du någon annanstans?

Martin: Well. Jag blev farmare.

L: Men gick Du inte också till Illinois; - till en skola där?

Martin: Jag gick där ett år.

L: Augustana?

Martin: Ja. Augustana.

L: Sedär ja.

Martin: Men jag tyckte inte mer om skolor. Det var inte mitt.

L: Du hade dragningskraften till att bli jordbrukare - kanske.

Martin: Det är lätt att bli en inside, You know.

L: Din bror Valter han skötte om gården här då medan Du var borta?

Martin: Oh yes.

L: Föräldrarna levde då, eller?

Martin: Yes.

L: Jaha. Ja Du saknade väl Din bror också.

Martin: Han var farmare till 'di 'köm hit med traktor. Sen took jag över.

L: Jaså, han tyckte inte om det.

Martin: No. Han tyckte inte tractors.

L: Inte det!

Valter: No. Jag har aldrig kört en traktor.

L: Varför?

Valter: I don't know why. I never did. I never did start, see.

L: Vad berodde det på? Du är inte så gammal, utan Du skulle kunnat följt med i svängen.

Valter: Shure, jag 'kunne. Men jag började aldrig. Hade jag börjat -

L: Men Du behövde inte, för Din bror kom tillbaka.

Valter: Han gjorde det, ser Du. Jag behövdes inte. När 'mulera gick, så gick jag! 'mulera gick, och traktorn 'köm, ser Du. That's the way it happened. They tamed the mules, see.

L: Det betyder att Du fick inget arbete då efter de gick?

Valter: No, that's right!

L: Du har haft Ditt eget.

Valter: For many years!

L: Ja, det förstår jag.

Vad är det som har ändrat sig mest, tror ni? Er far, han kom ju hit nu till en koja ute på jorden, eller svarta marken, här. Han byggde upp det hela och hade svåra år, naturligtvis.

Valter: Goda, och svåra.

L: Pratade aldrig Er far och mor, när de satt ibland på kvällarna, kring vilka år de haft? Att det många gånger varit svårt och så? Satt de aldrig med er pojkar och berättade om hur det varit i Sverige och jämförde olika företeelser?

Martin: Well. Här, var vi lever, det var bara ett år, 1925, som var 'tört år.

L: Som Du kommer ihåg.

Martin: Yes. Inget jordbruk här. Ingen bomull.

L: Ingenting.

Valter: No. Nothing came up!

Martin: Det är det enda året som det var complete fel, ju. But vi har haft 'törkeår, but inte så svåra. Vi hade ett i 19 50 och 55. Det var - samlade inte jorden. But 1925, det var allt!

L: Det var total förlust.

Martin: Yes.

L: Vad tog folk sig till då, på den tiden?

Martin: 'di 'geck - Farmare 'di 'geck på arbete, som snickare och så i stan, what ever 'di 'kunne.

Valter: Och en hel skock gick och plockade bomull. Kan Du tro det! Lämnade farmen och gick och plockade bomull!

L: Jaså på andra ställen.

Martin: -55, då gick - jag vet inte om den Månson-'pöjken - han var inte gammal. Hanses bröder gick upp till Dallas och plockade bomull.

L: Det var bättre?

Martin: Det var bra äring. Det var just här och södra Texas som var 'törrast. Norra Texas hade bra äring. 'pöjkar här då 'geck upp till Dallas och plockade bomull, alla mina grannar. 'Pöjkar. Valter: Och 'di hade 'et så bra. Och det var inga svenskar heller. Det var andra sorts folk!

L: Jaha. Så det var ett dåligt år ja.

Martin: Dåligt. Det var det complete fel. Vi har haft många små 'törkeår. Några farmare har inte gjort så bra. Lite regn och för lite näring. Så kan det vara torrt.

L: Men; jordbrukarna här omkring nu, som ni här, som brukat den här gården, ni specialiserade er inte bara på bomull - utan ni har också flera grödor: majs och

Martin: Majs och corn.

L: För det kan inte slå fel alltsammans på en gång, väl, utan -

Martin: No. Det är alltid En äring i jordbruket. Havre hade vi då - 'möe' havre.

L: Jaså. Det går bra här!

Martin: Yes. Det går bra.

L: Vete går inte.

Martin: Vete, det går bra med. Inte stor äring, but-

L: Vintervete, som man säger? eller höstvete?

Martin: Du - i år har 'di plantat 'möe' vete här ikring.

L: Ja, jag ser det, att det kommer upp, ja.

Martin: Mellan här och Elgin är det många vetefält.

L: Jaha, det går bra.

Martin: Det går bra här.

L: Om vi nu går in på det religiösa. Du nämnde tidigare här Valter att; kyrkobesöket på söndag, det var en nödvändighet, som aldrig fick glömmas av, inte annat än om vädret var dåligt.

Valter: Det fick aldrig gå, ser Du.

L: Men svenskarna var noggranna med det där att gå i 'körkan och med att vara med på -

Valter: Jag säger inte att 'di var bäst. Det är många andra som är lika goda som 'di svenska! Oh My godness!

L: Det tror jag säkert. Vilken präst gick Du och läste för?

Valter: Pastor Skaft.

L: Skaft.

Valter: Yeh.

L: Magnusons far.

Valter: Edvin Magnuson - 'hennes far.

L: Du läste på svenska då?

Valter: Oh yes.

L: Pratade ni svenska här runt i bygden?

Valter: Yes.

L: Och har gjort det hela tiden? När ni växte upp, med föräldrarna och så.

Valter: I läseklassen, där pratade vi svenska jämt!

L: Ja. Men inte i skolan, då?

Valter: Oh no. Den var engelska. 'Fleckan var engelska.

L: Ingen svenska alls?

Valter: No! No!

Martin: Vi hade svenska skolor på sommaren.

L: Vardagsskolan ja.

Martin: Yes. Sex veckor.

L: Jaha. Och Du gick den också?

Martin: Yes I did.

L: I Lund, eller i New Sweden?

Martin: No. Det var en skola som hette Carlsons skola. Det vad vi hade. Svenska skolan.

L: Vem var lärare där då?

Martin: Å! Det var Miss Larson. Och sen var det -

L: Var hon härifrån bygden, eller?

Martin: Yes.

L: Och prästen hjälpte kanske också till.

Valter: Mrs Israelson var en gammal skolteacher. Hon hette Mrs Israelson!

L: Jaha.

Valter: Ett Gammalt fruntimmer som levde i New Sweden. Hon var en skolteacher.

L: Och Du hade henne?

Valter: Oh No, jag var aldrig under henne. No. Men min syster var. Men Jag var aldrig under henne. Jag hade en karl som hette Patson, en liten gubbe. Liten svensker gubbe. Han var tuff!

L: På Vad vis då?

Valter: Han var tuff.

L: Han ville att ni skulle kunna läxorna förstås.

Valter: Yes! Pastorn kom och visitade oss på första dan vi skulle börja! Han hette Rudholm, pastorn då i New Sweden. Det var under New Sweden, ser Du, den skolan. Så han 'köm och visitade 'oss på första dagen. Och han ställde sig där upp i fronten och började på en sång: "I en djup oändlig skog". Jag vet aldrig om Du har hört den förr.

L: Hur gick den? Kommer Du ihåg hur den gick? sången.

Valter: "I en djup oändlig skog. Svarta moln där åskan slog. (?) där barnen gå, dagen lång. Ja den dagen var nog så lång, ibland mörka skogens sång. Barnet i sin ensamhet gick och grät. Grät och tänkte "'aldrig mer, jag min fader kunna se"' Ovan mörker, skuld och nöd, hör jag Gud. Men just jag så förtvivlad var, molnen vek och solen klar, glänste fram och i dess ljus, faderns hus. Allt vad nu på stunden gått, allt såg ut som förut stått. Samma hem och samma far. Allt var kvar. Sorgens barn går ofta dit, tätt i mörkret kanske Du Vet ej vart Du kommer nu". (Har ej uppfattat stroferna till fullo) Sekr anm). Där ställde han sig opp i fronten pastorn och läsa't den till 'öss och till vi alla 'kunne sången. Och Jag kan den, än idag.

L: Och Du lärde den samma dag.

Valter: Samma dag.

Så en dag; många många år därefter, en 20 30 år efter sedan. Då var jag med en pojk, som var en gammal karl ju, och jag sade: "Minns Du den sången ifrån skolan": No it wasn't that great.

L: Han måste vara en bra lärare han Rudholm, då.

Valter: Yeh han var pastor. Han var en bra lärare.

L: Han var pastor här.

Valter: And he was a good preacher. He would never upon that pulpit. He cared for himself never after what you had done! He was under God's word, and there he remained.

L: Could the ministers often scold the people for not going to church?

Valter: No! He cared for himself never

L: No. But I mean: other ministers! Did they not have the attitude that they were strict with themselves?

Valter: O yes! They cared for themselves -

L: But that was not necessary, do you think?

Valter: Oh no! It was not necessary. But he did not!

L: Did he not do it?

Valter: No. It was an old man, who had fled to Utah and he said that there - it was near the pastor was 'died. He died in New Sweden.

L: It is up in Eriksdal that.

Valter: It is Eriksdal. He would just 'move to Eriksdal, the person I am talking about now. Well; but he said after the pastor was 'died, he said to us "that he never cared for himself after how you were"!

L: It was very good to have a good minister in your neighborhood? He was a support for the people here?

Valter: Oh Yes! Oh yes, you would have!

L: And even the minister's wife was very important, naturally, for the people.

Valter: Have you met 'open with the one that we have now?

L: Yes. He speaks well.

Valter: You have never met him?

L: He was with me here now. He came here!

Valter: You mean He has been here!

L: Yes.

Martin: Yes.

Valter: Oh no!! He brought you here!

L: Ja, det gjorde han, ja.

Alla svenskar som kom hit nu - från Skåne, Småland - eller - Var de än kom ifrån. De flesta är ju smålänningar här runtom. Det är väl nästan känt av samtliga.

Martin: Yes. Mesta av dem.

L: De är det ja. Ifrån Barkeryd och Forserum och Malmbäck i Jönköpings län.

Martin: Ifrån Skåne är 'somma' här.

L: Det finns en del skåningar också, jaha. Ni hade inga schismer då emellan smålänningar och skåningar på den tiden? Några historier? Utan ni kom bra överens?

Martin: Oh yes.

L: Men alla som kom ifrån Sverige, ni var ju lutheraner. Och de flesta, av vad jag förstår, gick med i den Lutherska kyrkan. Men sen så blev det en splittring. De gick med i Metodistkyrkan, en del och en del gick med i den Fria Kyrkan. Och Då kommer vi in här, Valter Berkman, på Georgetown. Där bodde ju en som hette Eagles Johnson. Han var en bra predikare. Han hade evangeliska väckelsemöten här omkring i bygden. Var han här uppe hos er någon gång, i New Sweden?

Valter: Inte vad Jag vet.

L: Men Ni vet vem han är, i alla fall?

Valter: No. Jag vet inte om honom.

L: Ni känner inte honom!

Valter: No.

Martin: Guss Johnson.

L: Guss Johnson.

Valter: Oh yes! Guss Johnson! Yes!

L: Han var väl en bra predikare, som man säger.

Valter: I guess he was.

L: Du hörde väl honom många gånger?

Valter: Inte 'möcke.

L: Inte det!

Valter: No.

L: Men; Han kunde med att ta folk.

Valter: Yes, det 'kunne han.

L: För han fick ju en hel del med i kyrkan.

Valter: Åh! Han hade många kyrkor.

L: Ja. Timbro. Vi har en i Austin.

Martin: Yes, vi har.

L: I Georgetown finns väl också en, eller hur? Så; Du kanske känner honom personligen?

Martin: No. Det gör jag inte.

L: Det var för långt därifrån. Hur långt är det härifrån till Georgetown?

Martin: Å; 30 mil.

L: Det är så pass långt. Men när han började. - På vad vis - Vad berodde det på att han inledde sina väckelsekampanjer? och åkte omkring? För; det var ju många som gick ifrån Lutherska kyrkan på den tiden. De hade lätt för att följa med honom. Han hade ett lätt sätt att kunna ta folk och så.

Valter: Ja.

L: Metodisterna. De har inte haft någon kyrka här i New Sweden?

Martin: 'Di hade sitt 'körka där uppe vid Manda, hade 'di körka. Metodisterna. Sedan gick 'di in i Elgin-körkan och Decker-körkan. Det blev inte så många till slutet. Och likadant: Timbro, 'di är ju i Elgin nu. Timbro-körkan- vad vi kallar frikörkan, här.

L: Är den stor?

Martin: No. I Elgin är den inte så stor.

L: Inte det.

Martin: Deras medlemmar gick till Austin. När 'di 'flötta till Elgin, så gick samma 'te Austin och Austin hade ju stora kyrka. Och; Elgin, 'di är inte så många i den 'körkan.

L: Den är mindre.

Martin: Den är mindre, ja.

L: Så den Lutherska kyrkan, de har högre medlemsantal då, över årens lopp?

Martin: Här ute är det ju Lund och New Sweden.

L: Den är ju rätt så stor, om man jämför.

Martin: So far we strugling through.

L: Jaha.

Men vad händer nu med de yngre? Flyttar de ut och gifter sig på andra håll och platser, för arbeten och så? Alla kan ju inte bli jordbrukare.

Martin: Det är trubligt med 'körkor här ute i countyt. 'Di går till stan. Medlemmar, när de har varit i stan, så går 'di till en större 'körka. But - we're doeing pretty good, so far. I think it' gets better. People 'di 'flött ifrån stan och kommer ut här och bor och arbetar. De har just en liten - You know - 4 5 acres. Sen bor 'di här ute och sen arbetar 'di i Austin.

L: De arbetar i stan ja.

Hur är det egentligen nu för tiden? Är det så att äldsta sonen övertar faderns gård, är det kanske inte på det viset längre.

Martin: No. Inte här i Texas.

L: Det är inte många som är intresserade av lantbruk?

Martin: Det kan vara flera, men ingen av dem blir farmare.

L: De intresserar sig inte längre för det. Är det ett hårt arbete eller en dålig lönsamhet just nu för jordbrukare?

Martin: Rätt nu är det -

L: Köttpriserna är väl dåliga, förstås. Det är väl dåligt.

Martin: Yes. Yes. Priset på bomull är dåligt nu.

L: Det är också dåligt.

Martin: Yes.

L: Jaha.

Martin: Det tar så 'moe till börja farma nu. Det är trouble.

L: Investeringen är för stor.

Martin: Yes.

L: Den avskräcker.

Martin: 'Di behöver så 'moe' land 'nuförtien. 1000 acres

L: Hur mycket farmar Du här?

Martin: Detta, det är inte mer än 125 acres.

L: Du har sålt ifrån då eller?

Martin: Men jag still - Det är ingen som kan göra en living på en så små plats som detta nu.

L: Det går inte.

Martin: 'Di behöver 4 5 platser som detta.

L: Jaha.

Martin: En farmare, han hade 5 6 platser nu, och han är tvungen till.

L: Jaha. Så: Du har arrenderat ut marken då?

Martin: Yes, till min granne.

L: Jaha.

På Din tid, Valter, om vi går tillbaka till mulornas tid, så att säga! De begränsade Din arbetsdag så att: när de tog slut, så tog Du slut! På söndag arbetade ni aldrig?

Valter: Aldrig.

L: Det förekom aldrig.

Valter: Then, we didn't work on Sundays.

L: Men lördag var full arbetsdag, naturligtvis.

Valter: Yes.

L: Hur sent arbetade ni under kvällen?

Valter: I don't know. But those days they needed the rest. Now, the way they are farming, they don't need no rest! They get out with tractors, as fun, You know!

L: Tror Du att de tycker att det är så skojigt att de sitter bara där?

Valter: Ja, de sitter där!

L: Vad säger Du om det? Så roligt är det väl inte, så att de sitter där både lördag och söndag och måndag och tisdag? Är det nödvändigt att arbeta på söndagarna? För nu är det väl så, att de flesta jordbrukarna, de kör, så att säga dygnet runt.

Martin: De mesta av dem arbetar nu. Det är 'nöa' som inte arbetar på söndagarna, Du vet. En del arbetar inte.

L: Jaså, det finns en del som håller på det.

Martin: Yes, det finns en del.

L: Men det är inte många då, väl.

Martin: Ju mer 'di har, ju mer arbetar 'di. 'Di vill bli slut, Du vet.

L: Det är väl känslan av att det ska bli färdigt så fort som möjligt.

Martin: Yes. Det blir mer och mer 'å det arbetet. De är vackert väder, 'di går. 'Di lyssnar på radion och 'di säger "i 'möra ska det regna", så går 'di ut och arbetar. För vi hade mulet, så var det ju ingen radio.

L: Du känner ju till det hela. Din bror, han är ju inte van vid motorer och traktorer och sådana saker. Men Du har ju sysslat med det.

Martin: Jag har ju kört små tractors.

L: Jaa. Du är ju van i alla fall med ett motoriserat jordbruk.

Martin: Yes.

L: Hur ser Du det, eller känner det. Är det lättvindigare idag än det var förr? Är Du tröttare efter en arbetsdag?

Martin: Tractor är en hel hopar lättare på det.

L: Det är lättare.

Martin: Stå och arbeta med att skruva - I don't know how to play it- but when You are on a tractor You want to go. And You spend - You just put in too many ours and then You get tired. But if You would farm like to use with mules, I don't think You would do Your working.

L: Nähä.

Martin: But with the tractor, You gona go into the night, You know. You don't quit to many hours.

L: Så det är på det viset att

Martin: När mulorna, när 'di blev trötta så stannade Du.

Valter: He couldn't (?) the mules, because they wouldn't go! When the night comes, they quit!

L: Det ligger lite sanning i det där då att; det är egentligen inte människan som sköter om farmningen, eller jordbruket - utan - Det var mulan på sin tid - och traktorn idag. Det är de som kör folket.

Martin: Mulan controlled the work, in those days - and the tractor, he is ready to go any time, You know.

L: Och farmaren, han följer med. Vilket han vill eller inte!

Martin: Du vet han kanske 5 acre. Nu är det 45 50 acres.

L: Men Du nu Valter, Du är på Ditt 86:e år nu. Och Du har inga direkta krämpor i kroppen som hindrar Dig från att röra Dig. Va?

Valter: Jag har krämpor jämt! Mer eller mindre.

L: Ja, men Du lever, i alla fall!

Valter: Jag har krämpor jämt.

L: Du har gått många mil efter mulor.

Valter: Oh, många, många, många. And I'm still walking!

L: Du tycker om att gå.

Valter: Yes. He's got a dog.

L: Du har inte farit illa av det hårda arbetet?

Valter: No no. That helped me. If I wouldn't use my walking, You see, well, I couldn't be walking today! You've got to use what You've got!

L: Så vi får se nu om Din bror här, Martin, om Han kommer att gå lika bra när han blir 86.

Valter: No. He don't walk enough.

L: Inte det.

Valter: No.

L: Du tror inte det!

Valter: No. I know it! If he'd walk more, he did much better.

L: Men Du vet att det är ju för långt! Han kan ju inte gå in till postkontoret och till affären. Då fick Du ju aldrig mat! Då fick Du ju aldrig mat någon gång, vet Du!

Apropå Dina föräldrar. Hur gammal blev Din far? Och Din mor?

Martin: 80. 84, I guess.

L: Hade de - så att säga - hälsan - tills sina sista dagar?

Martin: Yes. Bägge två hade de bra hälsa.

L: Och aldrig haft några sjukhusbesök?

Martin: Det var aldrig något tal. De visste inte vad det var.

L: Använde de några medikamenter i hemmet, till exempel huvudvärkspulver, för ont i huvudet och så. Hade de inte det, på Den tiden.

Martin: Inte huvudvärksmedel.

L: Inte det.

Martin: Inte 'möe, no. Förkylning var det mesta.

L: Vad hade de för botemedel mot förkylning? Vad använde de sig av? Varmt vatten?

Martin: Honey var ett ting.

L: Jaså honung.

Martin: 'Honing. Ja. Och redigt hett vatten och; vad 'di kallar Santana Muster.

L: På bröstet ja.

Martin: På bröstet, ja.

L: När de hade hosta då.

Martin: Och salt och soda.

L: Att gurgla sig med.

Martin: Yeh. Gurgla med salt och Soda! Soda var a main thing med. Och Still är i medicine,men vi vet 'et inte.

L: Ja - Jo - det är sant.

Martin: Soda var bra 'möe'.

L: Hände det att de blev sängliggande utav förkylning? Att de var i bädd i 4-5 dagar eller i en vecka? Kommer Ni ihåg att Ni var i bädd i flera dagar: Valter?

Martin: No, jag tror inte han.

Valter: No. Jag har inte varit i bädd flera dagar, utan jag har gått 'opp och ner, see. What do You call: to stay in bed, see. I could always get out of bed. That's the way I did.

L: De äldre i Ert hus, de var inte så ofta sjuka. De hade helt enkelt inte tid att vara sjuka.

Martin: Den tiden hade de en medicin som kallades Curico.

L: Jaa, den har jag hört talas om. Ja.

Martin: Är det svenskt? Är den inte det? C u r i c o; Constant Chicago. And then some kind of (?) they call Aureal.

Valter: Aureal. (?)

Martin: Two good medicines. Near all the Swedes out here

L: De hade den.

Martin: had that in their house. Now, You don't know of it. I don't think You can get it. But that was good medicine.

L: Så: hur fick Du reda på att Den fanns då? Hade de en svensk tidning?

Martin: Yes, 'gönom en svensk tidning.

L: Ja. Vad hette denna?

Martin: Amerikanare ... Svenskamerikanen.

L: Svenskamerikanen.

Martin: Ja.

L: Hade de Hemlandet också?

Valter: Yes. Shure.

L: Du kommer ihåg Hemlandet?

Valter: Hemlandet. That was a great paper!

L: Du läste den?

Valter: Oh yes. Not as much as my brother did, Robert.

L: Den var väl rätt amerikansk till sina åsikter? Var den inte det? Det fanns svenska republikaner här i Texas?

Valter: O yeh!

L: Di var här mest. Det var inga demokrater?

Martin: Vad?

L: Jag menar; i politiskt hänseende. Svensken var republikan. Var han inte det?

Martin: 'Di gamle var mycket republikaner. But, yngre, som jag, vi är alla demokrater.

L: Vad berodde det på? Är det för att

Martin: Jag even röstade för honom men han förlorade så förskräckligt.

L: Mc Guvern?

Martin: Ja. Ja Du vet, det var nära på synd att rösta på 'hönöm, för han var så dålig.

L: Ja Ja.

Martin: But Du ser hur det 'geck.

L: Han hade inte många röster här i Texas?

Martin: No! Han took inte en stat!

L: Jo Massachusetts.

Martin: Ja, han blev ju där vald.

L: Ja.

Martin: That was hes downcall. Any time, one man did all the votes, it's no good. It should be 40 50 or 60. So You have competition!

L: En balans.

Martin: Shure. And You saw, You know, the (?) got the hole of it.

L: Är de flesta demokrater här i Texas?

Martin: Yes. Nu är de det.

L: Men då

Martin: Då - då röstade 'di alla för Nixon.

L: Nixon ja.

Martin: Så en som jag, jag fick gå tyster och inte säga 'nöt!

Valter: Som Du är så dålig på!

L: Hur gick det med Dig nu då? Vem röstade Du på?

Martin: Han röstade inte.

L: Du röstade inte. Du känner

Valter: Jag har inte röstat på många år.

L: Varför:

Valter: Därför jag har inte röstat at all.

L: Nej. Det kostar ju intet. Men Du intresserar Dig inte för det.

Valter: Jag var ju i krig, ser Du.

L: Första Världskriget?

Valter: Ja. I did vote, and that's the last time. I haven't voted since.

L: Sedan Första Världskriget!

Valter: No. I haven't voted since! Voted for nothing, You know.

L: Jaså. Nehej. Du menar: det har inte funnits någon representant som är värd att rösta för.

Eller Du menar: Du vill inte spenda tiden

Martin: He don't have any interest in it.

L: Nej Nej. Det är väl olika intressen.

Så; Du läste Hemlandet då, på Den tiden?

Valter: Oh yeh. Det var inget annat och läsa! Det var den enda tidning vi hade! Hemlandet!

L: Men Du hade väl någon amerikansk tidning?

Valter: No! Det Var inga amerikanska tidningar då!

L: Inte det.

Valter: Det var, men Vi hade dem inte.

L: Nej.

Martin: Det vi fick inga amerikanska tidningar förrän min bror växte 'öpp. Han hette Robert. Han ville inte göra annat än läsa, ser Du. Då fick vi.

L: Så Han skaffade amerikanska tidningar ja.

Valter: Yeh.

L: Din mor och far. Kunde de läsa bra på engelska?

Valter: Ja. 'Di 'kunne läsa lika bra som jag kan. Mama did read - and Papa did read.

L: I engelska tidningar?

Martin: Oh yes.

L: Men - det gick lättare med den svenska tidningen förstås.

Valter: Yes. Det var - That's why we The Hemlandet.

L: Jaa. Ja. Och Där kunde ni också se annonser. Hur

Valter: Yes. Hemlandet hade everything in it!

L: Jaså, de täckte in.

Valter: It was a real good paper, You see.

L: Ni läste ifrån den första sidan till den sista raden.

Valter: You see - It was For America, You know.

L: Den var det.

Valter: That was a Swedish paper but You see; it was from our country!

L: Jaa, det betydde mycket det.

Valter: Yeh. Där var something, see. She wasn't for Sverige or anything like that. She was for America, but she was speaking Swedish. She was a good paper! No question about that.

L: Det förekom väl i vart fall, i många hem, att små barn blev sjuka och att de dog tidigt. Förekom det inte ofta under det att ni växte upp? Det var svårt att få hit en doktor? Var befann sig doktorn i området här? Bodde han i Elgin, eller i Taylor.

Martin: I Coupland bodde en, hanses namn var dr Feaster.

L: Ingen svensk doktor fanns det?

Martin: No. Han took care of detta communitiet. Och i Mainor, där var - tänker två doktorer. 'Di hade plenty doktors på den 'tien.

L: Jaså de hade det.

Martin: Yes. Mer än det 'di har nu. Elgin har inte mer än en doktor för det mesta. Men det var 'e' tid det var fyra 'doktorer där nere. Och 'di gick ut i countyt och took care of - när 'fölk fick förkylningar. Ibland, Du vet, hosta.

L: Ja. Det blir det väl efter en förkylning.

Martin: Yes. Pneumonia. Där var många som dog 'ifrån det, för att

L: De hade inte botemedlen för att häva det.

Martin: No 'di hade inte det. 'Di hade rätt så bra doctors, men det alltid var för sent. 'Di hade varit sjuka

L: Det var väl det att de dröjde för länge, förstås.

Martin: Yes. Yes. 'Di

L: Det hade varit lättare att bota, men som sagt; de dröjde för länge.

Martin: Yes. 'Di kanske var sjuka fyra fem dar innan doktorn

L: Kom ut ja.

Martin: 'köm ut och då var det

L: Kom han med hästskjuts?

Martin: Yes. Häst och -

L: Han fick hämtas då?

Martin: Här ibland gick 'di till Coupland efter doktorn. Det var så svårt så. Han hade ju inte 'nöt till 'kömma med, så 'di gick 'etter en med en buggy.

Valter: Jag gick 'etter från (?).

L: Jaså. Vad hände då? Eller; Vad

Valter: Han 'köm 'te!

L: ÅH Jaså när han blev född!

Valter: Ja.

Martin: Ja.

L: Och Det var väl en barnmorska på Den tiden? Det var väl ingen doktor som tog hand om detta.

Martin: Jo. Doktor Feaster var min doktor, när Jag föddes.

L: De flesta barnafödslar, de skedde i hemmen?

Martin: I hemmet, yes.

L: Så - mamma stannade i hemmet då.

Martin: Och doktorn 'köm ut.

L: Jaha.

Martin: Och många hade, vad 'di kallar, Du vet; det var ju alltid ett fruntimmer i communi - som var Bra på det.

L: Och hjälpte till då några dagar, kanske, ja.

Martin: 'Ho gick till hemmet i den 'tien. Vad 'di kallar't 'nuförtien. They still have it in some places.

L: Ja midwhife.

Martin: Midwhife. Ja. Jag vet inte vad det är på svenska.

L: Det är Barnmorska.

Martin: Ja. Det hade 'di här.

L: Jaha.

Nu kom ju den svenske emigranten ifrån Sverige och hit. Han bosatte sig i ett helt främmande land. Det tog väl en hel del år innan han blev förtrogen med det engelska språket och kunde sätta sig in i affärer och i t ex det politiska livet. Var han intresserad av att ta del i vad som hände där han bodde?

Martin: Yes, det var Han.

L: Så han var - vad man säger - elected oldermen - och consulmen. Finns det någon här som har gått långt inom politiken? Känner ni någon?

Martin: Inte 'ifrån denne

L: Området här.

Martin: No.

L: Så Din far?

Martin: No. Min far, han 'geck inte.

L: Han var inte intresserad.

Martin: No han var inte intresserad till vara 'nöet' i

L: I politiken? nej.

Martin: No. Men Han var; i communitiet, var han intresserad.

L: Han var det.

Martin: Yes. Som i 'körkan och skola och 'sönt, där var han ju trusty. Han 'töckte han var - see vad skola de 'geck - public skola.

L: Han tog del i det.

Martin: Yes. Där var den gamle bra i, to see så där var skolor.

L: De släppte inte efter, utan de hade sina regler att gå efter och de såg till att dessa efterlevdes.

Martin: Yes. 'Di ville ha bra lärare, och sånt.

L: Men finns det någon senare, längre fram i tiden, som kom ur mängden. Eller: Var ligger huvudkvarteret för Coupland? Är det i Coupland det?

Martin: Coupland är just - Det är en liten stad.

L: Det är en liten stad ja. De har en City hall, precis som i Mainor.

Martin: Det är just, det är i Williamson County. Coupland, jag tror inte 'di even -

L: De har ingenting?

Martin: No, 'di har inget. Well, 'di har en bank och post office och -

L: En del affärer och sådant.

Martin: En bra bank, yes. Och bra post office.

L: Så svenskarna startade själva ingen bank?

Martin: No.

L: Inte det.

Martin: Well 'di arbetade i banken, svenskar.

L: Men i Elgin finns det väl en hel del svenska gamla affärer?

Martin: Yes. Det var en som hette Anderson i Elgin. Han hade - rätt så bra bankör. - he was a president of one of the banks down there.

L: Så han hade lyckats bra då.

Martin: Yes. Han var 'ifrå New Sweden Community, denne Anderson. Sen 'flött han ner till (?) och nu är han 'la 'dö.

L: Så; Ert City hall, eller statshus, som vi svenskar säger, det ligger i Mainor då?

Martin: No. Austin är 'vårt huvudstad.

L: Austin? Ja! Just det! Men jag menar: alltså; Mainor! Jag åkte förbi där nere idag. Jag såg att det stod "City Hall".

Martin: Oh yes, I guess. They have one

L: De tar hand om de lokala angelägenheterna. Jaha.

L: Du, Valter; Du har inte varit intresserad av politiken?

Valter: No! Inte ett dugg!

L: Inte någonting alls?

Valter: Det har jag intet, alls. Jag lät dem göra -

L: Du litar på att de ska göra det rätta.

Valter: Ja. 'Di får göra just som 'di vill!

L: Men Du ser; i det sista valet här, som Martin röstade på fel personer! Eller; Det var väl rätt personer, kanske, men -

Martin: Jag vet väl inte.

L: Vad berodde det på att svensken blev republikan, nu när han väl kommit hit?

Martin: Jag vet inte Varför.

L: Vad var bakgrunden till detta? Du har själv inte hört talas om något? Var svensken i Sig konservativ, tror Du, när Du växte upp, alltså de äldre? Det var väl inte särskilt lätt att förändra dem?

Martin: I guess; 'di var 'ifrå Sverige och 'di var, vad 'di kallar conservative, I guess, You know. Tight.

L: De var noga, ja.

Martin: Noga. Demokraterna, 'di är mer för 'den' fattiga 'folket.

L: Jo, men svensken själv, han var ju inte så rik när han kom Då för tiden.

Martin: No. But han trodde mer på the republicans, I guess!

L: Han trodde mera på dem ja.

Martin: But - Mesta 'å dem blev demokrater till sist.

L: Den generation vilken kom efter, som var född här.

Martin: Ja. 'di mesta av dem demokrater.

L: Jaa. Vad tyckte föräldrarna om det då, när de svängde partifärg?

Martin: Det var inte 'moe sagt about det. 'Di fick rösta som 'di ville.

L: Ja.

Lennart Setterdahl: Innan jag satte mig ner vid köksbordet, i det stora Björkmanska hemmet, för att lyssna på vad bröderna Berkman hade att säga, så tog Valter mig med på en rundtur i det stora hus som hans far en gång byggde här ute på slätten. Huset är gammalt nu. Tidens tand har gjort intrång här och där - men mycket tydligt kan man ändå se att det en gång var ett burget hem - där valet av minsta detaljer inte lämnades åt slumpen. Och sa inte Valter också detta under intervjuens gång. Att papa, he never (?) stof.

Det är också en annan sak som Valter påpekade. Detta med att hans bror Robert var så förståndig. För honom, som Valter säger, kom latinets naturligt; men "inte för mig". Detta är möjligt. Men efter att ha lyssnat och efter att ha tagit del av Valters iakttagelser, så får man nog säga - vad kommer mer naturligt för honom - än att iakttaga just de småsaker som vi så ofta glömmer av här i livet! Iakttaga, komma ihåg dessa och att så väl beskriva dem. Kanske detta är hans uppgift här i livet.

Slut på intervjun med Valter och Martin Berkman, Coupland, Texas. Det är idag den 12 december 1974.

Transkriberat från kassettband 2011-03-22 /O-KS